

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РР.

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі розглянуто причини, перебіг та наслідки подій, пов'язаних з економікою, які відбулись в Україні впродовж 1917-1921 рр.

Ключові слова: Україна, Перша світова війна, Українська Центральна Рада, Гетьманат П. Скоропадського, Директорія, більшовики, промисловість, сільське господарство.

Abstract

The work examines the causes, course and consequences of the events related to the economy, that took place in Ukraine during the period of 1917-1921.

Keywords: Ukraine, The Great War (WWI), Ukrainian Central Rada, P. Skoropadsky's Hetmanate, Directory, bolsheviks, industry, agriculture.

Вступ

Одна з причин Української революції 1917-1921 рр. – тотальна неспроможність імперій, до складу яких входили етнічні українські території, забезпечити прийнятні умови існування населенню України. Актуальність дослідження нині обумовлена проблемами відбудови України після завершення війни з Російською Федерацією, оскільки варто засвоїти уроки історії і не повторювати економічні та політичні помилки, допущені під час боротьби за незалежність столітньої давнини.

Основна частина

Бойові дії Першої світової війни супроводжувались нещадним знищенням демографічного та економічного потенціалу України. За три роки у війні, яка стала для українців братовбивчою, загинули близько 720 тис. чоловік, зазнали поранень – 1 млн. 200 тис.; в Україні було закрито близько 700 підприємств, посіви сільськогосподарських культур скоротились на 12% (серед яких зерна – на 20%), забій м'яса зменшився вчетверо [1]. Уціліла від криз та боїв промисловість Наддніпрянщини переважно працювала на військові потреби, водночас як економіку західноукраїнських земель було майже знівечено. Робітники промисловості, попри урізання заробітної платні, працювали 12 годин на день. Звичним явищем стало залучення жінок та дітей до роботи на виробництві. Відсутність достатньо кваліфікованої робочої сили через мобілізацію призвела до швидшого зношення обладнання та помітного падіння рівня виробництва. Болючим епізодом війни стало збільшення кількості безробітних інвалідів.

Зубожіння широких верств населення призвело до кардинальних змін – в Росії було повалено монархію. Зречення царя радо зустріли у Києві, де за декілька днів після цього було створено Українську Центральну Раду (УЦР) на чолі з М. Грушевським, відповідні повноваження якому було надано Всеукраїнським національним конгресом [2, с. 50]. Український народ сподівався, що українська влада буде чутливою до його потреб.

15 червня 1917 р. УЦР ухвалила рішення щодо створення Генерального секретаріату – українського уряду на чолі з В. Винниченком. Керманічі УЦР зосередилися передусім на вирішенні національного питання. Вони тривалий час цілком свідомо ухилялися від обговорення гострих соціально-економічних питань, підхід до яких у них викликав значні розбіжності. Це послабило вплив УЦР на широкі верстви українського населення, яке чекало від революції поліпшення свого матеріального становища, аграрної реформи, вирішення інших соціально-економічних проблем.

Програма соціально-економічних перетворень УЦР була викладена в її Універсалах, зокрема в третьому і четвертому. Проте в її реалізації уряд не виявив ні послідовності, ні рішучості. Так, УЦР відмовилася від негайного вирішення найважливішого питання – земельного. Невдалою виявилася і політика у фінансовій та промисловій сферах. Лише через дев'ять місяців після свого виникнення Центральна рада ухвалила закон про утворення Державного банку та Головної скарбниці УНР, постановивши, що усі фінансові операції, які відбуваються на території УНР, контролюватимуться банком, а всі податки, зібрані в Україні, йтимуть до Головної скарбниці [3]. Розвитку промисловості не було приділено належної уваги. На підприємствах України зростало безробіття.

Помилки УЦР у сфері державотворення, непослідовність у вирішенні соціально-економічних питань викликали розчарування народних мас. Цим, зрештою, скористалися більшовики. Використовуючи свої демагогічні гасла «земля – селянам, фабрики – робітникам, мир – народам», вони здобували все більшу популярність. У грудні 1917 р. більшовики проголосили встановлення радянської влади в Україні і розпочали першу україно-радянську війну. Там, де більшовицьким військам вдалося закріпитися, запроваджувалася політика «воєнного комунізму», яка полягала в повній націоналізації всіх підприємств, милітаризації праці, широкому централізмі, введенні продрозкладки, ліквідації товарно-грошових відносин, натуралізації в оплаті праці, зрівнянні в розподілі матеріальних благ. Широко було застосовано політику «червоного терору».

Політика УЦР щодо будівництва власних збройних сил теж була провальною. Тому успіхи більшовиків примусили лідерів УНР просити військової допомоги у могутніх союзників. Повернувшись до Києва на багнетах німецько-австрійських військ, УЦР не змогла реалізувати задекларованих в Універсалах кроків, оскільки не створила розгалуженого адміністративного апарату і власних збройних сил. 29 квітня 1918 р. вона була усунута П. Скоропадським у результаті державного перевороту. Таким чином, нерішучість і зволікання із соціально-економічними реформами призвели до втрати УЦР соціальної опори і стали вагомими причинами її поразки.

Відновивши право на приватну власність, налагодивши вигідні економічні зв'язки з Центральними державами та вдавшись до жорстких заходів у промисловості, уряд гетьмана П. Скоропадського зміг стабілізувати фінансово-економічне становище України. В аграрному питанні гетьман мав бажання розподілити земельні угіддя шляхом купівлі у поміщиків та безоплатної передачі селянам 25 десятин землі на господарство. Це повинно було б призвести до формування міцного прошарку «середняків», ліквідації малоземелля та безземелля, запровадження вільного ринку землі. Негативним наслідком економічної політики доби Гетьманату стало те, що, стабілізована економіка, внаслідок попередньої анархії та руйнації, не змогла досягнути довоєнного рівня, тим більше не перевершила його. Іншим подібним результатом було неприйняття незаможними селянами втручання німецького командування в роботу аграрного сектора. Пролетаріат же був незадоволений встановленням 12-годинного робочого дня, забороною страйків і профспілок. Це свідчило про те, що економічна політика гетьмана не відповідала інтересам широких верств населення України. Внаслідок антигетьманського повстання до влади прийшли представники тих політичних сил, які домінували в УЦР.

У грудні 1918 р. Гетьманат був повалений Директорією на чолі з С. Петлюрою. Нова влада видала Декларацію, в якій заявила про свій намір експропріювати державні, церковні та великі приватні землеволодіння для перерозподілу їх серед селян. Уряд брав на себе зобов'язання бути представником інтересів робітників, селян і трудової інтелігенції. Проте земельна політика Директорії викликала у селян розчарування. Українське селянство, яке на початку боротьби з гетьманатом підтримало Директорію, почало виявляти політичне невдоволення її економічною політикою. Поштовх до поглиблення конфлікту дав земельний закон Директорії, опублікований 8 січня 1919 р. За основу був взятий закон Центральної Ради, до якого було внесено деякі поправки. Закон Директорії декларував ліквідацію приватної власності на землю. Верховна власність землі визналася за державою, яка за допомогою своїх органів мала порядкувати державним фондом землі, утвореним з націоналізованих земель.

У зв'язку з критичним політичним та воєнним становищем, в якому з самого початку діяла Директорія УНР, їй не вдалося налагодити управління економікою. Вона змушена була тікати з Києва під натиском нового наступу більшовиків. Подальший розвиток військово-політичних подій призвів до втрати української державності. Основну роль тут відіграли геополітичні чинники. Але економічна складова політики українських урядів в різні періоди революції також далася взнаки.

Висновки

Отже, економічна політика сучасної української влади після перемоги повинна відповідати інтересам широких верств населення, сприяти підвищенню рівня життя і належним чином забезпечити зростання могутності ЗСУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Царенко О. М., Захарчук А. С. Економічна історія України і світу. URL: <https://buklib.net/books/28283/> (дата звернення: 18.06.2023).
2. Власов В. С., Кульчицький С. В. Історія України. Київ : Літера ЛТД, 2021. 304 с.
3. Закон про утворення Головної скарбниці УНР. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyukalendar/gruden/22/ukrayinska-centralna-rada-pryunyala-zakon-pro-utvorennya-golovnoyi-skarbnyci-unr> (дата звернення: 18.06.2023).

Богдан Віталійович Гончар – студент групи БМІ-226, факультет інформаційних електронних систем, Вінницький національний технічний університет, e-mail: bogdgonchar@gmail.com

Алла Борисівна Пономаренко – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, e-mail: allapon96@gmail.com

Bogdan V. Honchar – student of Faculty of Information Electronic Systems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: bogdgonchar@gmail.com

Alla B. Ponomarenko – PhD in History, Assistant Professor of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsya National Technical University, Vinnytsia, e-mail: allapon96@gmail.com